

ben általa oly fontosnak felismert faji tényezőt, a vér tisztaságát materialisztikusan értelmezze. A szellem az, ami szerinte a fajok kialakulását meghatározza, a szellem az, amiből a világnézetek különbségeinek magyarázatánál ki kell indulnunk. Aki tehát szellemi problémákat a faj materialisztikus faktoraiból próbál értelmezni, a *Wundt* által igazolt népies világnézettel ellenkező úton jár s egy felületes materializmusba süllyed vissza.

Ezek azok az alapgondolatok, melyekre támaszkodva *Wundt* a német világnézet körvonalait felvázolja. Természet és szellem, az ember élete és rendeltetése, nép, egyház, állam s a világnézet többi nagy kérdései érdekes és mélyreható megvilágításban váltják fel egymást könyve lapjain, melynek eszme-indító sorait az is tanulsággal olvashatja, aki a világnézet problémáiban más eredményekre jutott, vagy akit a mű egyoldalúsága, a tapasztalat tényeivel össze-összeütköző megállapításai ellenmondásra serkentenek. „Nagy hibák sokszor többre tanítanak, mint apró igazságok“. *Wundt* műve alapjául szolgálhat egy további fejlődésnek, mely a meglevő fokozatos javításával, az egyoldalúságok kiegyensúlyozásával a német nép szellemének mind igazabb tükörévé válik. Ebben áll *Wundt* művének számunkra is példát adó jelentősége.

Varga Sándor.

KÉRDÉSEK.

4. kérdés. Ismer-e az alföldi magyar nép egy *bördő*, *bordó*, *borgó*, *burdó*, *bérdó* vagy *borda* alakú tájszót? Hol, milyen hangalakokkal és milyen jelentéssel használják?

5. kérdés. Kérjük t. olvasóinkat, hogy olvassák el figyelemmel Szendrey Zsigmondnak N. és Ny. (ez lesz folyóiratunk Népünk és Nyelvünk címének állandó rövidítése) I, 16 stb. megjelent, és Szendrey Ákosnak u. o. I, 23 kezdődő tanulmányait, és közöljék velünk, hogy ismereteseke valahol az Alföldön a bennük említett szokások, vagy ezekhez hasonlóak. — Ismételjük ez alkalommal is, hogy igen nagyra értékeljük folyóiratunk olvasóinak anyag-gyűjtő és -közlő tevékenységét és számítunk e tekintetben szíves támogatásukra.

6. kérdés. Egyik könyvemben szeretném a *moh*, *moha* szónak értelmezését is adni, amelyet igen sokféle változattal hallottam széles e Hazában: *moha*, *muha*, *muj*, *mohó*, *moj* stb. Mivel a feleletét szövszerint kívánom majd átvenni könyvembe, kissé bővebb fejtegetést kérek.

Györffy István (Szeged).

FELELETEK.

Felelet a 3. kérdésre. Ors. (N. és Ny. I. 67.) Valamennyi szótári előfordulása (MTsz., Tsz., Kassai) egy forrásra megy vissza, ez *Nátlly József* „Némely vélekedések a magyar nyelv ügyében“, (Szeged, 1825) című műve, amelyben mint szegedi szó: *reves*, *taplós* jelentésben van említve (34. l.). Szótárírói gyakorlatomból, egyetlen esetet kivéve, nem emlékezem, hogy szövegben valaha is előkerült volna. Ez az egy eset *Gvadányi* nótá-

riusának első részében, a 42. versszak (sajnos, nem idézhetem az eredeti kiadásokból):

Jól ivott a gulyás: megtölté pipáját,
Nekem is szíronyos, sallangos zacskóját
Nyújtotta, azután meggyújtván taplóját,
Pipámra rátette egy *darab ors fáját*.

Már diák koromban én ezt úgy értettem, hogy az *ors fa* magyarázója a taplónak, és a szótári forrásokat nem is ismerve, szintén *reves, pudvás* jelentésűnek vettem; így magyaráztam mindig tanár koromban is, valahányszor sor került rá. De egyszer nagy meglepetés ért. Az Eötvös-kollegiumban nézegetve a könyveket, kezembe került a Nótáriusnak egyik eredeti, 1790-i példánya (bizonyára most is megvan), melyet Gvadányi maga kijavított, helyreigazítván a sajtóhibákat s kiírván a cenzurától törölt és pontozott helyeket. Ebből a példányból kijavítottam az én Olcsó könyvtár-beli példányom szövegét. Az idézett hely Gvadányi sajátkezű javítása szerint így hangzik:

meggyújtván taplóját,
Pipámra rátette egy *darabtskáját*.

E szerint voltaképen szedéshibával volna dolgunk, a szedő hibásan olvasta Gvadányi kéziratát, s így keletkezett az *ors* szó. Lehet ugyan, hogy ez valóban élő tájszó volt, s Gvadányi csak azért helyettesítette más szóval, hogy a szöveg érthetőbb legyen; de azért én mégis nagyon valószínűnek tartom a *hibás olvasás* esetét, mert más helyen Gvadányi sehol nem tesz a néha nagyon ritka tájszavak helyébe ismertebb szót, hanem jegyzetben maga magyarázza. Már most nekem az a gyanúm, hogy Nátly Gvadányiból ismerte ezt a szót, s beleiktatta tájszójegyzékébe, mintegy például, hogy írott szövegben is előfordulnak ilyenek. Mindenesetre meg kell nézni jól Nátly könyvét, valamennyi régi Gvadányi-kiadást (egy szintén sajátkezűleg javított példány van a M. T. Akadémia könyvtárában M. Irod. O. 79. jelzéssel); ha a szerkesztőség kérdésére sehonnan nem érkezik válasz (Szeged vidékén kívül Szatmárból és Mátyus földéről is várható volna), akkor valószínű, hogy sajtó-, helyesebben olvasás- és szedéshibából keletkezett szóval van dolgunk. Ez sem volna egyetlen eset (vö. *föveg, nemtő*), csakhogy nem lett közkeletűvé. Nátly Józsefről írt Putnoky Imre, MNy. XI. 20.

Pécs.

Tolnai Vilmos.

Felelet az 5. kérdésre. Utcakapitány. Az *utcakapitány* hivatala, melyről Szendrey Ákos N. és Ny. I, 30 ír, ma úgylátszik már mindenütt divatját multá; sőt úgylátszik, mintha még maga a szó is elavult volna. ment mai szókészletünk két léggazdagabb tára, Czuczor-Fogarasi Nagy Szótára és Szinnyei MTsz.-a, egyáltalán nem ismeri. Brassóban azonban még él ez a szó, de persze megváltozott jelentéssel. Az egykori utcakapitány hivatalának, teendőinek halavány emlékeként ma azt hívják Brassóban *utcakapitánynak*, még akár leányt s, aki szeri: az utcán járni, sétálni, tarlózkodni, csavarogni. Pl. *Hát hazajöttél végre, te utcakapitány!?* *Igazi utcakapitány ez a Mari!*

Horgász Pál.